

Pollák Miksa

Pollák Miksa rabbi, történettudós, bölcsészdoktor, irodalomtörténész Beleden született 1868. március 8-án, egyszerű családban, apja szegény szatócs volt.

Kőszegen végezte az első négy osztályt a bencés algimnáziumban, majd a felsőbb évfolyamokat a fővárosi Rabbiképző Intézetében. A budapesti egyetemen történelmet, keleti nyelveket és magyar, valamint német irodalmat tanult. 1891–92-ben a berlini egyetemen és a Hochschule für die Wissenschaft des Judenthums főiskolán folytatta tanulmányait. Berlini tanulóévei után 1892-ben szerzett doktori fokozatot Budapesten, ezt követően, 1894-ben avatták rabbivá. Az ortodox irányzat hívei új zsinagógát építettek a Papréten 1891-ben, sikerült rendezni a régóta húzódó rabbiválasztást az egyetemről frissen kikerült Dr. Pollák Miksa személyében. Akkor még senki sem tudta, hogy Dr. Pollák Miksa Sopron első és egyben utolsó neológ rabbija lett. Felesége ugyancsak beledi volt, és Polláknak hívták, gazdag, „grófi zsidó” családból származott, vagyis – ahogy egymás közt szokták volt mondogatni –, „a szegény Pollák elvette a gazdag Pollákot.”

Szemtanúk szerint „a ritka szónokok közé tartozott, ízes magyar beszéde, mérsékelt taglejtései, szép szóképei nagy hatást tudtak kiváltani. Egyébként kapzsi ember hírében állott, felesége pedig kevély nőként járta az utcákat” (Keresztury Dezső). Szónoki képességeit bizonyítja, hogy jeles ünnepeken a város katolikus és protestáns értelmisége is belátogatott a zsinagógába meghallgatni a rabbit. Löw Lipóhoz vagy Hevesi Simonhoz, nagy elődeihez és

kortársaihoz hasonlóan kiváló szónok volt, prédikációi gyűjteményes kiadása választékos nyelvhasználatról, a zsidó tudományokban való elmélyültségéről és magas fokú világi műveltségéről tanúskodnak.

Alapelvei a kor neológ „izraelita magyarjainak” tipikus gondolkodásmódját tükrözték. A vallás náluk már nem több pusztán hagyománynál, Grüll Tibor szerint a cél a minden áron való elfogadtatás a többséggel, és végső soron az asszimiláció. Erre a felfogásra világít rá egy mondata, A zsidók története Sopronban c. művéből: „Az 1867. XVII. tcz. mondotta ki a zsidók emancipációját. És ezzel le is záródik itt hazánkban a tulajdonképpeni értelemben vett speciális zsidó történet. Azontúl már a zsidók a többi polgárok közé tartoznak és az összességnek történetébe szövődik bele a zsidóhitű állampolgárok története is.” Erre a mondatra a történelem és saját sorsa is rácsófol, pedig könyvének zárszava optimizmusát tükrözte: „A közösség a haladás, a fejlődés útján van. Telve reménnyel és bizalommal, duzzadó vitorlákkal halad a második évezrednek. Te könyvecske pedig menj és hirdesd a mi szívbeli örömünket, hogy a gondviselés megérettünk engedte ezen esztendő, hazánk ezeréves fönnállásának fenséges, lélekemelő ünnepét.”

Bölcsészdoktori értekezése a bécsújhelyi zsidók történetével foglalkozott (1892), más kisebb munkáiban ismertette szűkebb hazája népi humorát, a nagymartoni zsidók történetét. 1896-ban megjelent „A zsidók története Sopronban” című nagyobb munkája, amely gazdag levéltári forrásokra épült. A kötet 75 kiadatlan oklevelet tartalmaz; többek közt először közli és használja a város legrégebbi telekkönyvét 1379-ből, megállapítja, melyik ház volt az Új utcában a középkori zsinagóga (22. szám), amely meghatározását újabb kutatások is megerősítik. Ez a könyve később németül is megjelent, lényegesen kiegészített formában (1929). Figyelemre méltó művei, a magyar irodalom, valamint annak zsidó irodalmi, különösen bibliai vonatkozásai, mint Aranyról és Tompáról írt nagyobb tanulmányai. Polémikus hangot csak elvétve üt meg egy-egy hírlapi cikkében, akkor is főleg a zsidóság belső megosztottságára, széthúzására reagál vele. Kortársai a feltétel nélküli tisztelet hangján beszéltek róla, becsülték benne a kiváló tudóst és a remek szónokot. Vallástudományi munkásságának legfontosabb teljesítménye az 1924-ben megjelent imakönyv, az *Avodat Jisrael (Izrael istentisztelete)*. Rendszeresen publikált az Egyenlőség, a Múlt és Jövő, a Pesti Napló és a Magyar Nyelvőr hasábjain, míg tudományos érdeklődése és kutatásai középpontjában a magyarországi zsidóság története.

Élete utolsó szakaszában a helyi történelemnek azzal teljesített nagy szolgálatot, hogy a városi levéltár oklevél-kiadásainál a héber szövegek megfejtését végezte. A pragmatikus helytörténetírás soproni úttörőjeként nevet biztosított magának a város tudománytörténetében.

A zsidótörvények életbeléptetése után soproni zsidó-keresztény vallásközi kapcsolatoknak üde színfoltja volt a lelkészek és plébánosok és Pollák Miksa neológ rabbi kapcsolata. A szemtanú így vallott erről: „Az evangélikus Ziermann lelkész rendszeresen sétált Pollák Miksa rabbival a Belváros utcáin, teológiai kérdésekről beszélgetve. Előttük az asszonyok.” 1944. júliusában (egy forrás szerint 8-án) Auschwitzban hunyt el.

Sopronban Günter Deming német szobrászművész által készített botlatókövek emlékeznek Pollák Miksára, és fiára, a szintén mártírhalált halt íróra, Pap Károlyra.

Irodalom:

Schweitzer József emlékezete. Bányai Viktória; Biró, Tamás et al. , MAZSIHISZ: Budapest (2016),

Frojimovics Kinga, „A 'doktor rabbik' nagy nemzedéke Magyarországon: a neológ identitás kialakítása a történetíráson keresztül” In: Prof. Dr. Schweitzer József tiszteletére Zsengellér, József (szerk.), 2002, Open Art: Budapest, p. 221-239.
Lichtmann Tamás: Az igazságkereső. Pap Károly, Múlt és Jövő: Budapest. 2001
Magyar-Zsidó oklevéltár – Monumente Hungariae Judaica XI. kötet Szerkesztette Scheiber Sándor, Magyar Izraeliták Országos Képviselőlete, Budapest, 1968.

Grüll Tibor: Arcképvázlat Pollak Miksáról és Pap Károlyról In: Soproni Szemle, 1995. (49. évf.) 1. sz. 79-87. old.

Raab Márton: Sopron zsidóságának múltjából és jelenéből - A felszabadulás után In: Soproni Szemle 1957. (11. évf.) 3–4. szám, p. 252-265.

Tárkányi Sándor és Tárkányi Eszter: Elfeledett soproniak, Soproni Magyar-Izraeli Baráti kör, Sopron, 2014.

G. Szende Katalin: „Ember az embertelenségben” Interjú Weinberger Ernővel, a háború előtti utolsó soproni zsidó tanítóval In: Soproni Szemle 1995. (49. évf.) 1. szám. p. 62.

Internet:

Botlatókő a haláltáborokba elhurcolt két soproni zsidó emlékére elérhetőség:

https://www.kisalfold.hu/soproni_hirek/botlatoko_a_halaltaborokba_elhurcolt_ket_soproni_zsidó_emlekere/2399294/ Letöltés: 2019. 07. 25.

Roóz Zoltán: A soproni zsidóság rövid története 1840-től napjainkig elérhetősége:
<http://www.danielcsoport.hu/wp-content/uploads/2015/07/A-soproni-zsid%C3%B3s%C3%A1g-r%C3%B6vid-t%C3%B6rt%C3%A9nete-1840-t%C5%91l-napjainkig.pdf> Letöltés: 2019. 07. 25.